



Feltétel nélküli alapjövedelem

Egyék mindenki!

„Aki nem akar dolgozni, ne is egyék” (2Tessz 3,10). E Pál apostolnak tulajdonított bibliai mondatot sokan idézik mostanában előszeretettel – a forrást többnyire nem is jelezve, ám szinte sohasem irigység nélkül –, mondván: dolgozzanak meg azok is a pénzükért, akiknek „büdös a munka”.

De vajon van-e ma bármiféle realitása ennek a szigorú követelésnek? A csaknem tízmilliós Magyarországon például három és félmillió ember számít aktív keresőnek, s közülük jó, ha 1,8 milliónak van legalább minimálbéren bejelentett munkaviszonya. Ők volnának, akik arcuk veritékével dolgoznak – még a többiek helyett is? Aligha. Rengetegen végeznek munkát anélkül, hogy bármiféle fizetséget remélnének cserébe – és sokan keresnek rengeteg pénzt anélkül, hogy akár egy percet is dolgoznának érte. A munka és a jövedelem közötti összefüggés egyre kevésbé nyilvánvaló.

Egy 2010. októberi szerda estén Budapest belvárosában, egy fűtetlen helyiségben **Szabó Erik** etnológus és zöld aktivista előadást tartott „A feltétel nélküli alapjövedelem (FNAJ) és az emberi méltóság” címmel. Ebben azt állította: a munka és a jövedelem a mai gazdaságban egyre kevésbé áll bármiféle ok-okozati viszonyban egymással. Szabó előadásában főleg a Drogeriemarkt (DM) német üzletlánc alapítójának, illetve rész tulajdonosának, több, e tárgyú könyv szerzőjének, **Götz Wolfgang Werner**nek a nézeteit ismertette, aki az antropológus Rudolf Steiner nyomán harmóniát lát ott, ahol az elmúlt bő kétszáz év politikusi inkább ellentétet láttak: a szabadság és az egyenlőség között. Az európai politikatörténet során a baloldal rendszerint több egyenlőséget, a jobboldal több szabadságot követelt – vagy-vagy. Steiner azonban azt gondolta: is-is; vélekedése szerint a szabadság a szellemben, az egyenlőség a jogban, a testvériség pedig a gazdaságban egyidejűleg is megvalósítható.

Magyarország persze nem ugyanakkora gazdasági hatalom, mint Németország, így Werner ezereurós

alapjövedelemről beszél, Szabó Erik viszont 120 ezer forintos alapjövedelmet javasolt előadásában. Ennyi járna minden Magyarországon élő embernek, kiskorúnak és nagykorúnak, lustának és szorgalmasnak, szegénynek és gazdagnak egyaránt, mégpedig feltétel nélkül. Nem mint munkanélküliségi segély, nem is mint minimálbér, hanem alanyi (emberi) emberi jogon járó alapjövedelemként – amihez minden munkáért járó pénz mint pluszjövedelem járulhat hozzá. Az előadó még azt sem tartotta abszurditásnak, hogy kijelentse: a kérdésről népszavazást kellene kiírni. A munkához való jog helyett a jövedelemhez való alapvető emberi jogot kellene hangsúlyozni – ami szerinte az emberi méltóságból egyenesen következik. A magyar alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése szerint az emberi méltóság tiszteletben tartása alkotmányos alapjog. A feltétel nélküli alapjövedelem biztosításához persze valamiből elő is kell teremteni a pénzt – ismeri el Götz Werner, s az ő nyomában Szabó Erik is. Mégpedig úgy, ahogyan Werner képzelte: a személyi jövedelemadó teljes eltörlésével, illetve a Mehrwertsteuer, vagyis az áfa radikális, akár 50 százalékra való emelésével.

Vándor Csaba, az előadás egyik hozzászólója, **St. Auby Tamás** művésznek, a Telekommunikáció Nemzetközi Paralel Uniója (TNPU) szuperintendánsának 1984-es elképzelését, a Nemzetközi Létninimum Standard Projektet ismertette – amely hasonló Werner és Szabó elképzeléséhez, a „honnan teremtsük elő rá a pénzt” kérdésben viszont radikálisabb. Kimondja ugyanis, hogy a létminimum biztosításához szükséges pénzt a hadikiadásokból lehet, illetve kell biztosítani.

A munkavégzés és a megélhetés közötti közvetlen összefüggést manapság filozófusok, jogászok, közgazdászok hosszú sora vitatja, köztük az 1974-es, 1976-os, 1977-es, 1978-as, illetve 1987-es közgazdasági Nobel-díjasok, Friedrich August von Hayek, Milton Friedman, James Meade, Her-

bert Simon és Robert Solow. Ők mind azt vallják, amit Szabó Erik, Götz Werner vagy St. Auby Tamás: a munkát előbb-utóbb úgyis mind vagy gépek, vagy önkéntes emberek végzik majd, és egyre lehetetlenebb a munka és a pénz közötti bármiféle korreláció felelős megállapítása.

A Tözsdecápák című amerikai film főhőse szerint az Egyesült Államok összes vagyonának a fele a lakosság egy százalékának a kezében van. Ezen egy százalék egyharmada – hallhatjuk a filmben – kemény munkából gazdagodott meg, kétharmaduk azonban kamatos kamatokból, ami Albert Einstein híres megállapítása szerint a világ nyolcadik csodája. Valóban csodálatra méltó, hogy semmi sem alkalmasabb arra, hogy pénzt termeljen, mint a pénz. A befektetési tanácsadók előszeretettel mondják, amikor valakit befektetésre akarnak bírni, hogy „dolgozni” fog a pénze. Mintha bizony a pénz képes volna dolgozni!

A pénz persze éppoly kevésbé képes dolgozni, amilyen kevésbé egyértelmű, hogy a munkának okvetlenül jövedelmet kellene termelnie. A jövőben valószínűleg az lesz a természetes, hogy a jövedelem és a munka egymástól teljesen függetlenné válik. Az olyan példák, mint Alaszkáé, ahol ezt a megélhetéshez ugyan nem elegendő szinten, mégis már 1976-ban bevezették, vagy az 1986-ban Basic Income Europe Network néven alakult, majd 2004-ben Basic Income Earth Networkre átkeresztelt nemzetközi hálózat, a BIEN, amely a feltétel nélküli alapjövedelem globális megvalósításáért küzd, ma még úttörőnek számítanak, ahogyan a braziliai, a namíbiai és más hasonló kísérletek is. Előbb-utóbb azonban az lesz a természetes, hogy ahogyan a jövedelemtermelés és a munka kettéválik, a munka két értelme is elszakad egymástól: a kín, a robot, a „verejtékes rész” – amennyire lehetséges – a gépek feladata lesz, az Istenével vetekedő szerep, a teremtés azonban mindig is az ember sajátja marad.

Gerlőczy Ferenc